

КРИЖАНОВСЬКА О. В.,

кандидат юридичних наук,
викладач кафедри адміністративної
діяльності поліції
(Одеський державний університет
внутрішніх справ)

УДК 340.1: 342.1.3:351.1:352:353:354

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-1.13>

СПІВВІДНОШЕННЯ ФУНКЦІЙ ТА ЕЛЕМЕНТІВ ІНФРАСТРУКТУРИ ПРАВОПОРЯДКУ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті охарактеризовано поняття інфраструктури правопорядку, проаналізовано зв'язок зі структурою та виявлено особливості її конструкції в сучасних державах.

При порівнянні зазначених понять визначено співвідношення внутрішньої та зовнішньої структури правопорядку. Представлено, що інфраструктура правового порядку втілює його статичні характеристики й виражається в організаційному середовищі, яке оточує правовий порядок, і, не входячи до його змісту чи структури, виражає його функціонування, націлене на реалізацію й підтримку. Доведено, що розгалуження інфраструктури правового порядку завжди є процесом, залежним від характеру функціонування правового порядку та потреб конкретного суспільства. Однак інфраструктура не є необхідною для буття правового порядку як такого, оскільки децентралізовані правопорядки можуть існувати без інфраструктури, коли його функції реалізуються його суб'єктами напряму. Прикладами таких правопорядків є примітивні правові порядки і до певної міри – міжнародне право, застосування якого значною мірою здійснюється самими суб'єктами.

Здійснено комплексний аналіз інфраструктури правового порядку. Автором запропоновано під інфраструктурою правового порядку розуміти допоміжну організаційну систему, що виникає внаслідок інституціоналізації правового порядку для спрощення й оптимізації реалізації ним своїх функцій.

Продемонстровано, що правовий порядок належить до числа найбільш фундаментальних понять сучасної загальнотеоретичної юриспруденції. Саме завдяки йому відбувається осмислення низки принципово важливих проблем буття права і держави (таких як зв'язок громадян і публічної влади, легітимність та авторитетність правових інститутів, організаційне оформлення правової системи, розвиток горизонтальних каналів правової комунікації тощо).

Теоретичне осмислення інституційних засад правового порядку націлене на пошук відповідей на питання щодо того, якою є динаміка становлення правового порядку як особливого соціального інституту, передумов і факторів зміцнення, чи, навпаки, послаблення його авторитетності в соціумі, пронизування ним вертикальних і горизонтальних суспільних комунікацій. З іншого боку, теоретичною проблемою є також статичний вимір інституційних засад правового порядку, що виражається в його інфраструктурі. Обидва аспекти інституційних засад правового порядку мають актуальний характер для України.

Ключові слова: правовий порядок, структура, інфраструктура, елементи правопорядку, функції правового порядку, інституціоналізація.

Kryzhanovska O. V. Relationship of the functions and elements of the infrastructure of the order in modern legal society formation

The article describes the concept of law enforcement infrastructure, analyzes the relationship with the structure and reveals the features of its structure in modern states.

When comparing these concepts, the ratio of internal and external structures of law and order is determined. It is presented that the infrastructure of the legal order embodies its static characteristics and is expressed in the organizational environment that surrounds the legal order, and, without its content or structure, expresses its functioning, aimed at implementation and support.

It is proved that branching of the infrastructure of the legal order is always a process dependent on the nature of the functioning of the legal order and the needs of a particular society. However, infrastructure is not necessary for legal order as such, since decentralized law and order can exist without infrastructure when its functions are implemented directly by its subjects. Examples of such law and order are primitive legal orders, and to some extent international law, which is largely enforced by the subjects themselves.

A comprehensive analysis of the legal infrastructure has been carried out. The author proposes to understand, under the infrastructure of the legal order, an auxiliary organizational system that arises from the institutionalization of the legal order in order to simplify and optimize the implementation of its functions.

It is demonstrated that the legal order is among the most fundamental concepts of modern general theoretical jurisprudence. This is the reason for understanding a number of fundamentally important problems of being law and state (such as communication between citizens and public authorities, legitimacy and authority of legal institutions, organization of the legal system, development of horizontal channels of legal communication, etc.).

The theoretical understanding of the institutional foundations of the legal order is aimed at finding answers to the question of what is the dynamics of the formation of the legal order as a special social institution, the preconditions and factors of strengthening, or, conversely, weakening its authority in society, penetrating it vertical and horizontal social communications. On the other hand, a static problem is the static measurement of the institutional foundations of the legal order, which is expressed in its infrastructure. Both aspects of the institutional foundations of the legal order are relevant for Ukraine.

Key words: *legal order; structure, infrastructure, elements of law and order; functions of legal order; institutionalization.*

Вступ. Поняття інфраструктури, незважаючи на його *prima facie* влучність і ємність, є доволі невизначеним і загалом нечасто використовуваним у юриспруденції. Воно часто застосовується в економічній науці, де інфраструктурою називають сукупність складових частин будь-якого об'єкта, що мають підпорядкований (допоміжний) характер і забезпечують умови для нормальної роботи об'єкта загалом [1, с. 372]. Вважається, що поняття інфраструктури пов'язане з позначенням установ, які формують основу для будь-якої операції чи системи [2].

Сам по собі термін «інфраструктура» має очевидний логічний зв'язок із терміном «структура». Порівняння цих понять на основі граматичного аналізу показує, що інфраструктура є «зовнішньою структурою». З цього логічно випливає те, що просто «структура правопорядку» стосується його внутрішньої будови, тоді як інфраструктура позначає щось зовнішнє по відношенню до нього. Звідси виникає питання щодо того, як співвідносяться між собою структура правопорядку (або внутрішня структура правопорядку) та його інфраструктура (тобто зовнішня структура правопорядку).

Поняття структури, звісно, є поширеним у юриспруденції та використовуваним для різних потреб. Найчастіше його застосовують у зв'язі з системним підходом чи методом, оскільки структура є складовою частиною системи.

Структуралізм є вагомим методологічним підходом у правознавстві. Будь-який системний об'єкт, у тому числі й право чи правовий порядок, має трактуватися у вимірі його структурності. Найчастіше співвідношення системи і структури у правознавстві стає предметом аналізу у рамках дискурсу системи права і системи законодавства. Розглядаючи цю проблему в площині співвідношення системи права і системи законодавства, більшість дослідників говорить про те, що система права виражає внутрішню будову права, тоді як система законодавства – зовнішня форма вираження і закріплення системи правових норм [3, с. 105]. Ця позиція поширена і простежується в більшості навчальних курсів, де під системою права розуміють його внутрішню структуру, а також у наукових дослідженнях, прямо чи опосередковано присвячених структурному виміру права [4, с. 22–43]. Характерно, що систему законодавства ніколи не називають інфраструктурою права, хоча це було б логічно з огляду на етимологію цього поняття і співвідношення внутрішньої та зовнішньої структури.

У ситуації з правопорядком усе ще більш невизначено, оскільки правовий порядок не часто сприймається з погляду його структурних характеристик.

Теоретичні аспекти розвитку сучасного правопорядку сьогодні часто стають предметом досліджень. Так, різним аспектам правового порядку присвятили свої наукові розробки В.М. Артьомов, В.К. Бабаєв, В.В. Борисов, В.В. Варчук, М.М. Вопленко, О.В. Воробйова, І.О. Ісаєв, С.В. Клевцов, І.А. Краснов, В.М. Казаков, С.В. Ковбасюк, А.Ф. Крижанівський, В.В. Лазарєв, К.В. Макаров, П.С. Назаров, Ю.М. Оборотов, Т.С. Подорожна, М.І. Превезінцев, Б.В. Саванелі, О.П. Сауляк та ін. Результати наукових досліджень зазначених вчених служать методологічним підґрунтям для розуміння багатьох аспектів пов'язаних з інфраструктурою правового порядку.

Постановка завдання. Вищевикладене вказує на актуальність дослідження, метою якого є визначення залежності та співвідношення функцій та елементів інфраструктури правопорядку за сучасних умов побудови правового суспільства.

Результати дослідження. О.Ф. Скакун вважає, що «структура правового порядку – це єдність і одночасно поділ системи правових і неправових елементів, властивостей, ознак, процедур / процесів. Оскільки правопорядок є динамічною системою, комбінація його елементів може змінюватися, набувати нових властивостей, створювати певні стани, переходити з одного стану в інший. Однак це не виключає наявності структури правового порядку, що слугує його каркасом [3, с. 505].

О.В. Зайчук і Н.М. Оніщенко додають, що «аналіз правопорядку зумовлює необхідність його визначення як системного утворення, що характеризується наявністю взаємодіючих елементів, які мають своєрідні властивості, співвідносяться між собою на основі статичної та динамічної упорядкованості. Елементи правопорядку характеризуються відносною залежністю, автономністю, підсистемністю. Наявність структури характеризує правопорядок як якісно цілісну категорію, що має зовнішні зв'язки, які забезпечують взаємодію з навколишнім середовищем, і внутрішні зв'язки, що забезпечують взаємодію структурних елементів правопорядку. Їх упорядкованість має юридичні характеристики, засновується на нормативності та притаманна всім елементам правопорядку» [5, с. 330].

Часто в розумінні структури правопорядку відбувається її ототожнення з тими елементами, які утворюють правопорядок, що з позицій системної методології елементи системи і структура системи не є одним і тим самим. Структурою є зв'язок елементів між собою, властивість чи відношення, які дозволяють сприймати їх як систему в рамках того чи іншого концепту.

Саме тому елементи правопорядку напряму залежать від того, яким чином його розуміють.

З погляду класичного підходу, відповідно до якого правовий порядок розуміється як стан упорядкованості суспільних відносин, *елементами правопорядку є:*

1) *правова структура суспільства*, яка отримує правове закріплення, елементами якої є держава, державні органи, установи й організації; недержавні об'єднання, соціальні групи, громадяни, тобто по суті всі суб'єкти права. Їх особливостями є визначення компетенції, повноважень, функціонального призначення та сфер можливої взаємодії;

2) *правові відносини та зв'язки*, які є найбільш динамічним елементом правопорядку. Вони характеризуються послідовністю виникнення, розвитку, зміни, припинення й отримують відображення у нормах процесуального законодавства. До відносин і зв'язків включаються: реалізованість прав та обов'язків, свобода та відповідальність особи, правова обґрунтованість дій суб'єктів і їх гарантованість; законність і справедливість відносин і зв'язків;

3) *атрибутивні елементи правопорядку*, що виявляються в упорядкуванні елементів структури. Зазвичай вони закріплюються в розпорядженнях, регламентах, протоколах і визначають урегульованість учасників і їх відносин; зв'язки та властивості; методи впливу на поведінку суб'єктів; процедури виникнення і розвитку елементів [5, с. 331–332].

Можна звернути увагу на ту обставину, що тут інфраструктура правового порядку виявляється включеною до структури, тобто внутрішньої його будови. Це зумовлює питання про те, яким чином правовий порядок проявляє себе у контексті взаємодії з іншими елементами правової реальності. Однак відповіді на це питання подібний підхід не пропонує.

Не слід забувати й те, що логічні й соціальні передумови правового порядку також не можуть вважатися елементами його структури. Так, інститут правового порядку як такий може існувати лише тоді, коли він охоплює:

1) *певне коло суб'єктів* – інститут не може існувати без своїх носіїв, а отже суб'єкти є первинним структурним елементом правового порядку. Важливо також те, що встановити певну мінімальну кількість суб'єктів, за якої може виникнути правовий порядок, неможливо. Як писав Г. Харт, це так само, як намагатися встановити, скільки волосинок має втратити людина, щоби почати вважатися лисою [6, с. 22].

Принципово також усвідомлювати, що коли йдеться про суб'єктів як основу структури правового порядку, то маються на увазі лише його первинні суб'єкти – тобто люди і їх стихійні колективи (такі як народ, населення того чи іншого міста тощо). У розрізі структури правового порядку організації не є необхідними. На думку Г. Кельзена, правовий порядок може існувати і без інститутів, які спеціально створені для його підтримання: первинні суб'єкти можуть самотійно підтримувати правопорядок, для цього не є необхідним існування правової системи, яка охоплює органи й інститути, спрямовані на підтримання правового порядку;

2) *нормативна система* – правовий порядок не може існувати без правил, які визнаються певною спільнотою як обов'язкові. Іншими словами, правовий порядок – це завжди нормативний порядок. Однак самої наявності правил недостатньо для появи правового порядку. Має існувати певна їх критична множина та взаємозв'язок для того, щоби у своїй сукупності вони сформували впорядковану нормативну систему;

3) *ціннісний чи інший механізм мотивації суб'єктів слідуванню приписам нормативної системи*. Правовий порядок формується на перетині між діяльністю суб'єктів і нормативною системою, а тому їх мотивація щодо слідування приписам нормативної системи є необхідним елементом структури правового порядку.

Саме ці три елементи визначають структуру правового порядку: *суб'єкти, система правил і механізм зв'язку між цими правилами і суб'єктами*. Усе, що виходить за межі цієї структури є інфраструктурою, тобто тим, що не є безпосередньою частиною, складовою частиною правового порядку, однак формується як наслідок його функціонування і слугує для полегшення й оптимізації реалізації його функцій.

Важливим тут також є аспект самоорганізації, на який часто звертається увага в юридичній літературі. Таким чином, інфраструктура є всього лише допоміжною конструкцією правового порядку, результатом його інституціоналізації, що веде до делегування функцій правового порядку від його суб'єктів спеціально створеним для цього органам.

Слушною є також думка Н.В. Варламової, яка вказує на вплив м'якого права на сучасні правопорядки, що веде до їхньої інфраструктурної децентралізованості й невизначеності,

коли суб'єкти все частіше самостійно беруть на себе роль офіційних інституцій, яким традиційно делегується функція охорони і підтримки правового порядку [7, с. 112].

Отже, можна підсумувати, що інфраструктура правового порядку – це допоміжна організаційна система, що виникає внаслідок інституціоналізації правового порядку задля спрощення й оптимізації реалізації ним своїх функцій.

Оскільки інфраструктура правового порядку є проявом оптимізації його функціонування, її будова залежить від того, які саме функції виконує правовий порядок. Це питання все ж є доволі неоднозначним, оскільки в різних спільнотах і на різних рівнях буття права правовий порядок може набувати відмінних функцій, які по-різному себе проявляють. До того ж, не існує жодного універсального рецепту побудови інфраструктури правового порядку, оскільки вона, як і сам правовий порядок, є виключно продуктом діяльності людей.

О.Ф. Скакун виділяє такі функції правового порядку:

1) *стабілізаційна* – непокхитність і протистояння зовнішнім впливам руйнівного характеру (правовий нігілізм, волюнтаризм, правопорушення, зловживання правом та ін.), збереження і розвиток власної якісної визначеності, відкритості впливу чинників, що його забезпечують (розвиток демократії, вдосконалення законів, зміцнення законності, поліпшення діяльності судової системи, правоохоронних органів, забезпечення останніх новітніми засобами комп'ютерного контролю і телемеханіки у процесі фіксації і реагування на протиправні діяння, якими, наприклад, є камери відеонагляду, встановлені на вулицях міст, та ін.);

2) *компромідна* – підтримання злагоди в суспільстві, припинення конфліктів, їх згладжування;

3) *корекційна* – своєчасне коригування внутрішніх зв'язків і відносин усередині правопорядку на різних структурних рівнях його впорядкування;

4) *оцінно-орієнтувальна* – орієнтування на збереження правових цінностей і вироблення правомірних настанов;

5) *комунікативна (інтегральна)* – підтримання, координація і узгодження зовнішніх зв'язків із суспільним (громадським) порядком, з іншими сферами суспільства – економічною, політичною, соціально-культурною;

6) *виховна* – вплив на правосвідомість у напрямі формування поваги до права суб'єктів / учасників правовідносин, настанов на правомірну поведінку, стимулювання правової активності [3, с. 520–522].

А.Ф. Крижановський додатково виділяє *обмежувальну* і *потребову функції* правового порядку. Перша виражається у тому, що правовий порядок покликаний встановлювати рамки дозволеної поведінки, визначаючи певні межі, перехід яких виключає суб'єкта із правового порядку. Потребова функція правового порядку пов'язана з тим, що він покликаний інкорпорувати і таким чином сприяти реалізації людських потреб [8, с. 255]. Таким чином, можна стверджувати, що інфраструктура правового порядку має утворюватися відповідно до цих функцій, тобто розгалужуватися у спосіб, що найкраще сприяє їх реалізації. Звідси важливо розкрити кореляцію, яка виникає між функціями правового порядку й елементами його інфраструктури. Як видається, між функціями правопорядку й елементами його інфраструктури існує така залежність (рис. 1).

Як можна побачити, кожна функція правового порядку має свій зв'язок з елементом інфраструктури правопорядку, якими є судова система, правоохоронна система, пенітенціарна система, правотворча система і система надання адміністративних послуг. Звісно, значною мірою цей перелік можна розширити і включити до елементів інфраструктури правопорядку інші організаційні структури, однак, як видається, ці п'ять систем презентують те бачення інфраструктури правового порядку, яке може з легкістю бути екстрапольоване на будь-який правовий порядок – регіональний, національний, міжнародний тощо.

Ця діаграма показує, що найбільше число функцій правового порядку знаходять своє вираження у судовій системі. Судова система дійсно є ядром інституційної основи правового порядку, і найчастіше саме з нею асоціюється правовий порядок і його стабільність. Це не дивно, адже, як показують дослідження у сфері юридичної антропології, часто констата-

ція наявності правового порядку, а точніше його «зримого» аспекту пов'язана саме з інституціоналізацією практик вирішення, попередження, та усунення конфліктів, а також практик досягнення компромісу. Тому поняття «судова система» тут вживається у максимально широкому сенсі, тобто як така, що охоплює всі інституціоналізовані практики, націлені на подолання конфліктів і досягнення компромісу, навіть якщо ці практики є недержавними.

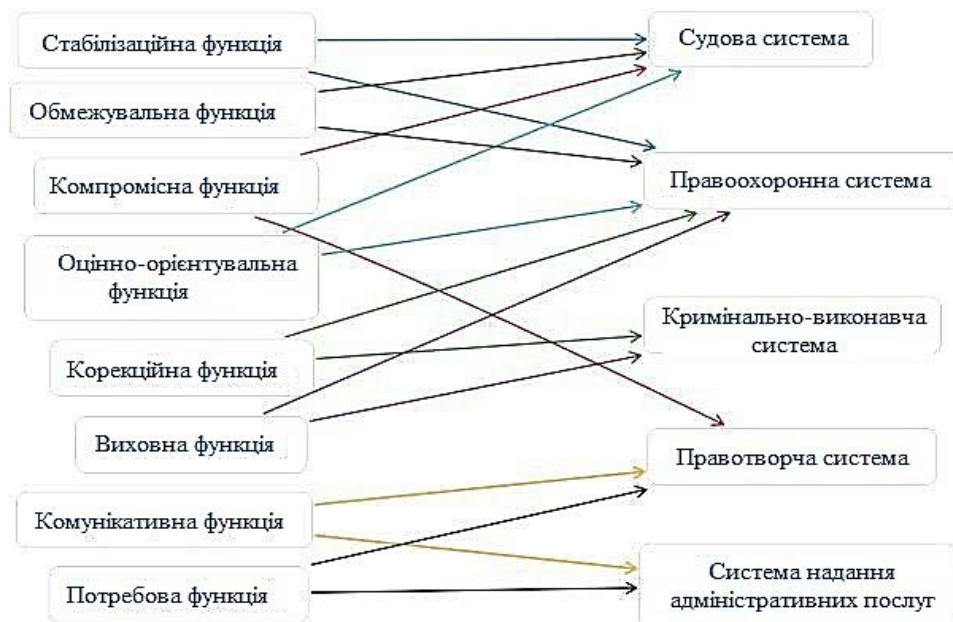

Рис. 1. Залежність між функціями правопорядку й елементами його інфраструктури

Але навіть якщо зосередитися на державних органах, які входять до складу судової системи, можна визнати слушною думку О.З. Хотинської-Нор, що судова система не вичерпується лише судами. «Якщо підійти до визначення судових органів як таких, що здійснюють судову функцію держави (судову владу), – пише дослідниця, – то цілком очевидно, що такі органи, як Вища рада правосуддя, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Державна судова адміністрація України, Національна школа суддів України, реалізуючи повноваження щодо забезпечення (кадрового, організаційного, фінансового тощо) функціонування судів, є невід’ємними складниками єдиної системи, оскільки від них напряму залежить здійснення судами їх виключного повноваження – правосуддя» [9, с. 10].

На інфраструктурне значення судової системи для правового порядку звертає увагу також В.І. Андрейцев. Констатуючи наявність у судово-правовій системі України низки «обслуговуючих», «інфраструктурних» органів держави та різних, у тому числі самоврядних інституцій, на які покладаються не судово-владні, а допоміжні повноваження, В.І. Андрейцев говорить про формування системи органів юстиції, спираючись на тлумачення терміну «юстиція» як категорії, яка вказує на всю сукупність судових установ, їх діяльність щодо здійснення правосуддя, включаючи судове відомство. Її логічною складовою частиною автор вважає Міністерство юстиції України [10, с. 21–22].

Звісно, судова система напряму пов'язана з функціями правового порядку, на що й вказують домінуючі сьогодні підходи до розуміння судової системи як такої, адже загальноновизнано, що мета судової системи – забезпечити розгляд і вирішення справ судовою владою. Метою функціонування судової системи є не лише захист чи охорона прав, але й розкриття злочину, викриття та притягнення до відповідальності винних, установлення істини по справі. Фактично, якщо говорити про інфраструктуру правового порядку, то саме судова

система є найпершим її елементом, оскільки саме на неї «зав'язане» функціонування усіх інших її елементів.

Правоохоронна система сьогодні розглядається через її зв'язок із верховенством права і правовою державою, яке, як відомо, неможливе без ефективної судової системи. Функція охорони правопорядку є однією з основних функцій держави, яка виникає одночасно із виникненням держави, оскільки порядок у суспільстві є неодмінною умовою нормального існування і розвитку як суспільства загалом, так і самої держави. І дійсно, однією з основних об'єктивно необхідних функцій держави є охоронна функція, що реалізується складною системою правозастосовних і правоохоронних органів [11, с. 249].

Як слушно підкреслює О.Л. Соколенко, «правоохоронна система – це соціальна система, що відображує єдність і взаємопов'язаність нормативно-правового регулювання у правоохоронній сфері, організації системи правоохоронних органів та інших суб'єктів правоохоронної діяльності й самої правоохоронної діяльності, спрямованої на охорону й захист основ конституційного ладу, у т. ч. прав, свобод і законних інтересів людини й громадянина, законності та правопорядку» [12, с. 95]. Система правоохоронних органів відображує насамперед саме інституціональний аспект правоохоронної діяльності, існування й функціонування якого неможливе поза зв'язком з іншими елементами організації правоохорони, зокрема нормативно-правовим забезпеченням побудови системи таких правоохоронних органів і реалізації ними відповідної правоохоронної діяльності.

Важливо підкреслити, що до основних правоохоронних функцій належать: профілактична, захисна, охоронна, ресоціалізаційна, оперативно-розшукова, супровід судового розгляду справ про злочини й адміністративні правопорушення; а також другорядні функції – контрольна, дозвільна, правороз'яснювальна, аналітична, методична, інформаційна координаційна тощо. З цього випливає її нерозривний зв'язок із функціональною характеристикою правопорядку. Здійснюючи оцінно-орієнтувальну, корекційну і виховну функції, правоохоронна система тим самим виступає свого роду соціальним запобіжником, який спрацьовує у момент функціональної дисфункції правового порядку, тобто коли в правовому порядку відбувається кардинальне розходження сущого і належного, класичним прикладом чого є правопорушення. Правоохоронна система у такому разі націлена на компенсацію тієї соціальної шкоди, яка заподіяна правопорушником.

Комунікаційна і потребова функції правового порядку доволі суттєво відрізняються від попередніх функцій, які, можна сказати, є класичними. Комунікація в межах правового порядку так чи інакше пов'язана з винесенням на рівень офіційної нормативної системи тих цінностей і потреб, які формують актуальний дискурс у суспільстві. Це зумовлює, з одного боку, зв'язок правового порядку з іншими соціальними підсистемами (передовсім – політичною), а з іншого – зумовлює сервісну орієнтацію інфраструктури правового порядку у сучасних суспільствах.

Саме тому для інфраструктури правового порядку принципового значення набуває правотворча система. Примітно, що вітчизняна загальнотеоретична юриспруденція здебільшого тяжіє до сприйняття правотворчості та її функцій у структурі правового порядку напрочуд механістично. Поширеною є теза про те, що функціями правотворчості є функція первинного регулювання суспільних відносин; функція оновлення правового матеріалу; функція заповнення прогалин у праві; і функція упорядкування нормативно-правового матеріалу [3, с. 387; 34, с. 322:]. Однак такий підхід є дещо поверхневим і не дає змоги повноцінно продемонструвати значення правотворчості з погляду його інфраструктурного значення для правового порядку.

Головна функція правотворчої системи – а під нею ми розуміємо тут не лише законодавчу систему, представлену парламентом і суб'єктами законодавчої ініціативи, – це комунікування суспільних цінностей, винесення їх на рівень суспільної нормативної системи, тобто сприйняття у перетині ними кордону валідності, що існує між офіційним і неофіційним правопорядком. У цьому зв'язку правотворчість є незмінним супутником демократії, адже саме через неї відбувається трансляція суспільних настроїв і делегування органам правових ідей і смислів, якими послуговуються члени суспільства [13, с. 20].

У демократичному суспільстві правотворчість повинна мати справді демократичну основу, яка забезпечується участю громадян у їх розробці правових актів. Кожний громадянин, висловлюючи свою думку, має право взяти участь у цьому процесі одноособово або у складі певного колективу. Громадяни можуть входити до спеціально створених для цієї мети різних робочих груп, брати участь у проведенні перевірок, зборі матеріалів для підготовки проектів нормативних актів. Для складання текстів проектів можуть бути залучені спеціалісти з тієї чи іншої галузі. Реальна участь громадян у розробці правових актів свідчить про демократизм цього процесу і дає можливість узагальнювати і враховувати волю та інтереси громадян, їх думку, пропозиції щодо зміни та покращення проектів; дає змогу встановлювати, попереджати й усувати різні помилки, слабкі, невдалі формулювання проектів і приймати всебічно обґрунтовані й ефективні правові акти; своєчасно змінювати чи скасовувати застарілі акти, що гальмують суспільний розвиток; допомагає виявляти нагальні суспільні потреби, що потребують якнайшвидшого правового регулювання та виробляти нові, більш досконалі рішення.

Інфраструктура сучасного правового порядку стає усе більш потребово-орієнтованою, що виражається, серед іншого, у поширенні ідеї адміністративних послуг й інституціоналізації сервісної моделі сучасної державності.

В адміністративному праві провідних держав Європи (Франція, Англія тощо) правовий інститут управлінських послуг є розробленим і діє протягом багатьох століть. Цей інститут доволі точно відображає місце демократичної держави у відносинах з людиною і суспільством. Людина дедалі більшою мірою починає розглядатися як клієнт і споживач послуг, що надаються державними, регіональними та місцевими установами та відомствами, у зв'язку з цим діяльність установ розглядається через призму задоволення потреб і конкретних запитів споживача [14, с. 22].

Успішність роботи цих установ, підприємств і відомств залежить від додаткових функцій і розвитку нетрадиційних видів обслуговування, що збільшують результат. У демократичних суспільствах послуги – це функції, що добровільно передані владі громадянським суспільством, які останнє фінансує (через податки) і контролює їх виконання шляхом використання різних механізмів здійснення прямої та опосередкованої демократії, на різних рівнях суспільного життя – від загальнодержавного до місцевого. Крім того, у необхідних випадках спільноти громадян через органи місцевого самоврядування, громадські об'єднання, неприбуткові організації також надають послуги населенню. Водночас ситуація залежить від традицій, загальної культури населення, досвіду державотворення у тій чи іншій країні.

Якраз через надання послуг інфраструктура правового порядку стає дедалі більш комунікативно-орієнтованою, на що слушно звертає увагу М.В. Дзевелюк. Дослідниця стверджує, що сервісна держава – це функціональна модель сучасної держави, зорієнтована на максимальну деконцентрацію і децентралізацію функцій, реалізація яких здійснюється, як правило, на конкурентних засадах в ситуативному режимі [15, с. 170].

Сервісна інфраструктура правового порядку суттєвим чином націлена на інтенсифікацію процесу взаємодії між різними аспектами правового порядку (як офіційного, так і неофіційного) через залучення якомога більшої кількості суб'єктів до формування того самого сприятливого правового клімату, існуванням якого характеризується стабільний правовий порядок.

Висновки. Можна підсумувати, що інфраструктура правового порядку виражає його статичні характеристики і виражається в організаційному середовищі, яке оточує правовий порядок і, не входячи до його змісту чи структури, розкриває його функціонування націлене на його реалізацію і підтримку. Розгалуження інфраструктури правового порядку завжди є процесом, залежним від характеру функціонування правового порядку та потреб конкретного суспільства. Важливо, що інфраструктура не є необхідною для буття правового порядку як такого, оскільки децентралізовані правопорядки можуть існувати без інфраструктури, коли його функції реалізуються його суб'єктами напряду. Тим не менш, інституціоналізація

інфраструктури правового порядку дозволяє оптимізувати й спростити реалізацію ними своїх функцій. У цьому сенсі інфраструктура правового порядку дозволяє делегувати задачі з підтримки і забезпечення правового порядку від його суб'єктів до спеціально створених органів, які так само підкорюються нормативній структурі правового порядку, однак сприяють його більш ефективній і стабільній реалізації.

Список використаних джерел:

1. Брунець Б.Р. Сутність поняття інфраструктури. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. Вип. 22. № 5. С. 372–377.
2. Infrastructure. Cambridge Dictionary. URL: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/infrastructure>.
3. Скакун О.Ф. Теорія права і держави. Київ : Правова єдність, 2010. 525 с.
4. Азми Д.М. Система права и ее строение: методологические подходы и решения. Москва : Юстицинформ, 2014. 504 с.
5. Зайчук О.В., Оніщенко Н.М. Теорія держави і права. Академічний курс. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 688 с.
6. Харт Г.Л.А. Понятие права. Санкт-Петербург : Издательство Санкт-Петербургского университета, 2007. 302 с.
7. Варламова Н.В. Государство как правопорядок и правопорядок без государства. *Труды Института государства и права РАН*. 2016. № 2. С. 89–114.
8. Крижанівський А.Ф. Сучасний правопорядок: контури теорії. *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. Вип. 49. С. 251–258.
9. Хотинська-Нор О.З. До питання тлумачення поняття «судова система». *Судова апеляція*. 2014. № 3. С. 6–11.
10. Андрейцев В.І. Судово-правова система в Україні: тектологічні проблеми оптимізації функціонування. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2010. № 1. С. 21–22.
11. Шай Р.Я. Проблеми віднесення функції охорони правопорядку до функцій держави. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2015. № 825. С. 247–251.
12. Соколенко О.Л. Поняття і структура правоохоронної системи. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2013. Вип. 4. С. 91–96.
13. Дембіцький С.С., Хляпатура Б.М. Пояснення процесу демократизації в теоріях інституціоналізму раціонального вибору та культурної модернізації: порівняльний аналіз. *Український соціум*. 2013. № 3. С. 19–31.
14. Стеценко С.Г. Сучасний погляд на предмет адміністративного права. *Публічне право*. 2016. № 1. С. 20–26.
15. Дзевелюк М. В. Традиції і новації функцій сучасної держави : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2017. 218 с.

